

2. Жижома О.О. Текстотвірна функція індивідуально-авторських новотворів (на матеріалі поетичних творів 80–90-х років ХХ століття). *Лінгвістичні студії* : зб. наук. праць. Випуск 15. Донецьк : ДонНУ, 2007. С. 393–394.

3. Принцевський І. Т. Авторські новотвори в українському поетичному мовленні. *Проблеми словообрання російського і українського мов*. Київ – Донецьк : Вища школа, 1976. С. 150–166.

4. Шевченко Л. І., Дергач Д. В. Колористика в сучасному мовознавстві: традиційне і нове. Київ : *Studia Linguistica*. 2011. № 5. С. 234–239 с.

5. Яворська Г. М. Мовні концепти кольору (до проблеми категоризації). *Мовознавство*. 1998. № 2–3. С. 42–50.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-485-6-3>

VARIABILITY OF THE NOUN OF THE CITY OF ZAPORIZHZNIA

ВАРІАТИВНІСТЬ ІМЕННИКА МІСТА ЗАПОРІЖЖЯ

Pchenko I. I.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Ukrainian Language
Zaporizhzhia National University
Zaporizhzhia, Ukraine*

Ільченко І. І.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови
Запорізький національний
університет
м. Запоріжжя, Україна*

Luhova D. V.

*Postgraduate Student at the Department
of Ukrainian Language
Zaporizhzhia National University
Zaporizhzhia, Ukraine*

Лугова Д. В.

*аспірантка кафедри української мови
Запорізький національний
університет
м. Запоріжжя, Україна*

Досліджений антропонімний фонд метричних записів (Реєстр актів цивільного стану у Запорізькій області Управління державної реєстрації Південного міжрегіонального управління Міністерства юстиції) м. Запоріжжя свідчить про можливість утворення варіантів повних особистих імен внаслідок фонетичних, морфологічних або комбінаторних змін, які відбулися в живому розмовному мовою. Однак в офіційній номенклатурі все ще зберігається традиційне написання календарних особистих імен, що свідчить про відокремлення мови

ділової писемності. Імена в залежності від ситуації мовлення можуть виступати у найрізноманітніших видозмінах. Поряд з офіційними повними документальними іменами існують розмовно-побутові (скорочені, чи усічені, здрібніло-пестливі та згрубіло-зневажливі) їх варіанти [2, с. 10].

Крім того, іменам властиве варіювання, так інваріантом імені можна вважати офіційне ім'я. Варіант імені – це його різновид з незначними відхиленнями у фонетичній, морфемній або орфографічній основі. В іменнику Запоріжжя виділено основні групи варіантів: 1) які виникли внаслідок взаємодії мов (української та російської) 2) які виникли через орфографічні, словотвірні помилки; 3) поява гіпокористиків, демінутивів, абревіації.

Варіанти імен виникли внаслідок взаємодії мов (української та російської): *Альона* ↔ *Олена*, *В'ячеслав* ↔ *Вячеслав*; *Евген* ↔ *Евгеній* ↔ *Євген* ↔ *Євгеній*; *Іван* ↔ *Ваня*; *Анна* ↔ *Ганна*, *Євгенія* ↔ *Женя*, *Майя* ↔ *Мая*.

2) фонетичні варіанти виникають у наслідок зміни голосних та приголосних в імені.

Жіночі імена: *Алевтина* / *Алевтіна* / *Алефтіна* / *Аліфтіна* / *Алинтіна*, *Альбіна* / *Альвіна*, *Арися* / *Орися*, *Віолета* / *Віалета* / *Віоліта*, *Евдокія* / *Явдоха*, *Зореслава* / *Зорислава* *Зинаїда* / *Зінаїда*, *Євгеній* / *Евгеній*, *Єлизавета* / *Єлізавета*, *Ельвіра* / *Ільвіра*, *Елеонора* / *Еліонора*, *Іраїда* / *Іроїда*, *Карина* / *Каріна*, *Кристина* / *Кристіна* / *Крістіна* / *Христина* / *Христіна*, *Мелітіна* / *Мілітіна*, *Милана* / *Мілана*, *Октябрина* / *Октябріна*, *Павлина* / *Павліна*, *Регіна* / *Регіна*, *Римма* / *Рімма*, *Рената* / *Рината*, *Рита* / *Ріта*, *Таїсія* / *Тайсія*, *Таміла* / *Томіла*.

Чоловічі імена: *Аким* / *Яким*, *Андріан* / *Андріян*, *Веніамін* / *Вініамін*, *Дамир* / *Дамір*, *Данило* / *Данійл* / *Данійл* / *Данил* / *Даніл*, *Рафаїл* / *Рафайл*, *Ренат* / *Ринат* / *Рінат*, *Фарід* / *Фаріт*.

В деяких іменах відбувається зміни голосних, приголосних або випадіння приголосних: *Евфимия* – *Евфимія* – *Ефимия* – *Ефимія*, *Евфросиния* – *Ефросинія*, *Февронія* – *Хівронія*.

Як зазначає Л. Белей “при адаптації християнських імен найперше усувалися непритаманні для фонеморфемної структури української мови збіги голосних, приголосних, ініціальні *а-*, *є-*, а також фонема */ф/*. Так, наприклад, у результаті усунення збігу голосних постали іменні варіанти *Андріян* із *Андріан*, *Димид* із *Диомид*, *Ларивон* із *Ларион*, *Левонід* із *Леонід*, *Родівон* із *Родіон*, *Федо/ір* із *Феодор*, *Йосип*, *Осип* із *Іосиф*, *Устин* із *Іустин*, *Федот* із *Феодот* та ін. Цілий ряд християнських імен з ініціальним *а-*, щоб вписатися у фонетичну структуру української мови, трансформувалися у варіанти з початковим *о-* (*Оврам* із *Аврам*, *Олексій* із *Алексеї*, *Орсен* із *Арсен*, *Одам*

із *Адам* та ін.) або ж втрачали цей звук у нехарактерній для української мови позиції (*Бакум* із *Абакум*, *Наній* із *Ананій*, *Танас* із *Атанас*, *Настасія* із *Анастасія*). Усунення початкового *є-* зі структури християнських імен породило такі українські іменні варіанти: *Овсій* із *Євсій*, *Омелян*, *Міліян* із *Ємеліан*, *Охрім* із *Єфрем*, *Олена*, *Лена* із *Єлена* та ін.” [1, с. 46].

Ім'я утворює синонімічний ряд та має відповідники у різних мовах: *Лев* ↔ *Лео* ↔ *Лєво* ↔ *Левон* (вірменське), *Анна* ↔ *Ганна* ↔ *Ануш* (вірменське), *Каріна* ↔ *Каріне* (вірменське), *Маріна* ↔ *Маріне* (вірменське) або різні варіанти в українській мові: *Ірина* ↔ *Арина* ↔ *Орина* ↔ *Орися* ↔ *Ярина*. З'являються фонетичні варіанти імен, так *Гелена* відповідник до *Олена* [ВІЛ, с. 130]. Деякі християнські календарні імена мають західноєвропейські відповідники: *Жорж*, *Жора* ↔ *Георгій* (*Георгій* – ім'я грецького походження (дав. -гр. *Γεώργιος*), у перекладі “землероб”. Французький синонім – *Жорж* (*Georges*). Ім'я *Жан* оходить від єврейського імені *Йоханан* (івр. *יְהוָה*, *Yōhānān*, “Господь милостивий”). Ім'я *Іскандер* – це арабо-перська форма грецького імені *Александр*.

Поширеними є й такі варіанти імен, які утворилися шляхом скорочення певної її частини. У межах цього способу, залежно від того, яка саме частина випадає, виділяють такі моделі:

1) афереза (усічення початку імені): *Бєлла* ← *Ізабєлла* (**Іза**)*бєлла*, *Гафія* ← *Агафія* (**А**)*гафія*, *Жульєта* ← *Джульєта* (**Д**)*жульєта*, *Леонора* ← *Елеонора* (**Е**)*леонора*, *Леся* ← *Олеся* (**О**)*леся*, *Ліна* ← *Ангєліна* (**Ангє**)*ліна*, *Настасія* ← *Анастасія* (**А**)*настасія*, *Ріта* ← *Маргаріта* (**Марга**)*ріта*; *Гнат* ← *Ігнт* (**І**)*гнат*, *Слав* ← *Вячеслав* (**Вяче**)*слав*),

2) апокопа (усічення кінцевих складів імені): *Влад* ← *Владислав* (*Влад(ислав)*), *Макс* ← *Максим* (*Макс(им)*).

Усічення середини: *Ася* ← *Анастасія* *А(наста)сія* *Домна* ← *Домнікія* *Домн(ікі)я*, *Ліда* ← *Лідія* *Лід(і)я*, *Ліля* ← *Лілія* *Ліл(і)я*, *Мая* ← *Майя* *Ма(ї)я*, *Сіма* ← *Сєрафіма* *С(єраф)іма*

Змішана форма, яка може поєднувати дві моделі:

1) синкопа (випадіння одного або кількох звуків усередині слова) + апокопа (усічення кінцевих складів імені): *Стас* ← *Станіслав* *Ста(ні)с(лав)*);

2) афереза (усічення початку імені) + апокопа (усічення кінцевих складів імені): *Поліна* ← *Аполінарія* (**А**)*поліна(рія)*, *Ліпа* ← *Олімпіада* *Олімпіада*.

3. Скорочені (гіпокористичні) форми стають офіційними: *Аля* ← *Алевтина*, *Ася* ← *Анастасія*, *Броня* ← *Броніслава*, *Віка* ← *Вікторія*,

Галя ← Галина, Геля ← Гелена, Едік ← Едуард, Еля ← Еліна, Ельміра, Іра ← Ірина, Леля, Льоля ← Ольга, Ліна ← Ангеліна, Ліпа ← Олімпіада, Лора ← Лариса, Люба ← Любовь, Люся ← Людмила, Міка ← Мікаел, Неля ← Неоніла, Неллі, Нінель, Олеся ← Олександра, Рая ← Раїса, Ріта ← Маргаріта, Рузя ← Рузалія, Сіма ← Серафіма, Сося ← Софія, Стася ← Станіслава, Таня ← Тетяна, Тоня ← Антоніна, Фаня ← Фаїна, Фіма ← Серафіма, Явдоха ← Євдокія.

Недостатній рівень володіння церковнослов'янською та грецькою мовами, призводить до того, що форми родового відмінка чоловічих християнських імен типу *Римма, Інна, Пінна, Зіна* (а саме у формі родового відмінка стояли імена святих у мінеях) були сприйняті як називний відмінок жіночих імен, тому стали з'являтися жіночі імена такі, як-от: *Римма, Інна*, [1, с. 49]

Імена можуть трансформуватися і таким чином з'являються різноманітні варіанти одного імені: *Анеля ↔ Анелія, Анжела ↔ Анжеліка, Етера ↔ Етері, Зоя ↔ Зоїна, Марія ↔ Марічка, Наталія ↔ Наталя, Нелі ↔ Неллі ↔ Нелля ↔ Неля, Луїза ↔ Луїса, Парасковія ↔ Прасковія ↔ Параска, Розалія ↔ Рузалія ↔ Рузя, Таїса ↔ Таїсія, Фая ↔ Фаїна; Арсен ↔ Арсеній, Василь ↔ Василій, Славдій ↔ Славій ↔ Славіон, Іосиф ↔ Йосип, Євген ↔ Євгеній,*

Іменник міста Запоріжжя багатий та різноманітний з огляду варіативності. Імена в залежності від ситуації мовлення можуть виступати у найрізноманітніших видозмінах, крім того, оновлення й розширення репертуару імен відбувалося не тільки через поповнення новими онімами, але й у наслідок трансформації цих самих імен.

Література:

1. Белей Л. Українські імена колись і тепер: Київ : Темпора, 2010. 128 с.
2. Скрипник Л. Г., Дзятківська Н. П. Власні імена людей : словник-довідник / ред. В. М. Русанівський. Київ : Наукова думка, 2005. 334 с.